

Paedg. 0.

6960/3

KISDEDNEVELŐK KÖNYVTÁRA 3. SZÁM.

10

**A KISDEDNEVELŐ
:: INTÉZETEK ::
FOGLALKOZTATÁSI
:: TERVÉRŐL ::**

KÜLÖNLÉNYOMAT A KISDEDNEVE-
LÉSBŐL. * * NÉGY TÁBLÁZATTAL

ÍRTA: **BARDÓCZ PÁL,**
SZAKFELÜGYELŐ IGAZGATÓ

:: A SZERZŐ KIADÁSA ::

**KAPHATÓ A KISDEDNEVELŐK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNél**

ÁRA 1 K

Paedag. o. 6960/3.

A Kisdednevelők Könyvtára 3. sz.

A KISDEDNEVELŐ INTÉZETEK FOGLALKOZTATÁSI TERVÉRŐL

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A FŐVÁROSI ÓVODÁKRA

ÍRTA

BARDÓCZ PÁL
SZAKFELÜGYELŐ IGAZGATÓ

TARTALOM: Bevezetés. 3. lap. — Megelőző állapot. 4. lap. — Tervek összehasonlítása. 6. lap. — Az osztrák óvodák terve. 7. lap. — Egy vidéki óvoda terve. 8. lap. — A Montessori Gyermekház órarendje 9. lap. — A jó terv kellékei. 9. lap. — Magyarázat. 10. lap. — Főfoglalkozások. 11. lap. — Általános tudnivalók. 12. lap. — Beszélgetés (mese, vers, dal). 13. lap. — Játékok. 14. lap. — Munka. 14. lap. — A fővárosi óvodák foglalkoztatási terve. 18—19. lap. — Tanulságok. 16—21. lap.

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT NYOMÁSA

1915

A SZERZŐ KIADÁSA

A kisdednevelő intézetek foglalkoztatási tervéről.

(Különös tekintettel a fővárosi óvodákra.)

Bevezetés. A Kisdednevelés 1900. évi április havi első számának vezércikkében nem kisebb ember, mint *Peres Sándor* hirdette, hogy égető szüksége van mindenik óvodának véglegesen megállapított foglalkozási tervezetre és a feldolgozandó anyag tervszerű kijelölésére. Már akkor, tehát egy évtizeddel ezelőtt felkiált a mesterek mestere, hogy: *»Száz óvoda közül legfeljebb talán egyben ha találhatnánk elfogadható foglalkoztatási tervezetet!«* Azóta, tehát egy évtizedet meghaladó időn át, mindenik évben hangoztatta a *Kisdednevelés* is a végleges foglalkoztatási terv megteremtését és a foglalkoztatás anyagának kritikai alapon való kiválasztását. Ugyanezekből a gondolatokból indulva ki, sürgette mindezeket *Csánki Mariska* is.

Valljuk be őszintén, hogy minket, fővárosiakat is a megváltozott körülmények kényszerítettek arra, hogy az óvodák foglalkoztatási tervét revízió alá vegyük. Ugyanis, amint ismeretes, ma már nincs is a fővárosban olyan óvodánk, amelyben két óvónő ne működne, sőt van néhány olyan óvoda, amelyben hárman-négyen is foglalkoznak a kisdedekkel. Ideális állapot! amelynek megteremtéséért mély hála és elismerés illeti meg a főváros áldozatkész hatóságát.

Kíváncsi vagyok és végeredményében kiszámíthatatlanul üdvös helyzetnek tartom a mostani állapotot, főleg azért, mert ma a fővárosi óvónőnek nem a dadával kell osztzkodnia hivatásszerű foglalkozásaiban, s mert ma már legalább is két szakszerűen kiképzett, hivatásos kisdednevelő beszélheti meg nap-nap után a foglalkozásoknál követendő kisdednevelői eljárását. Figyelmeztethetik egymást tévedéseikre — mert hiszen tévedni emberi dolog — buzdíthatják egymást olyan eredmények elérésében, amelyekre az egyedülálló, magára hagyott óvónő talán még gondolatban sem jöhetne rá.

Azonban az is bizonyos, hogy kívánatos eredményeket csak jól átgondolt terv keresztülvitelével érhetünk el. Ebben az esetben a fővárosi kisdedóvodák foglalkoztatási tervéről lévén szó, megállapíthatjuk, hogy ennek a tervnek nemcsak a miniszteri utasításban előírt dolgokat kell tartalmaznia, hanem meg kell hogy szabja két óvónő igazságosan arányos

és a legjobb nevelési eredményeket biztosító foglalkozását, a helyiségek célszerű kihasználását, a foglalkoztatási eszközök és anyagok lelkiismeretes felhasználását és ami mindezek felett való: egy pillanatra sem szabad szem elől téveszteni a kisdedóv- és nevelőintézetekre bízott ártatlan kisdedek testi és szellemi fejletlenségét. És még sok minden egyebet fel nem sorolva, azt a legfőbb elvet, hogy **a kisdedekért van az óvoda és minden, de minden egyéb.** Egyetlenegy esetben sem szabadna tehát, hogy valamelyes eljárás más szempontnak a figyelembe vételével történjék. Ezeknek a gondolatoknak a hatása alatt fogtam a foglalkoztatási tervek áttanulmányozásához és revíziójához.

Megelőző állapot. Mindenekelőtt a székesfőváros tek. Tanácsának közoktatási ügyosztálya annak idején körlevél útján kérte be az összes óvónőktől a *foglalkozási terveket*. A beérkezett és áttanulmányozott anyagból kitűnt, hogy ahány óvoda van, annyiféle terv szerint foglalkoztak a kisdedóvintézetekben. A legnagyobb különbségekből tanulság kedvéért csak néhányat iktatunk ide.

A *gyülekezés idejét* némelyek $\frac{1}{2}$ 9-től 9-ig és délután 2-től $\frac{1}{2}$ 3-ig tették, holott az óvodákat 7 órakor már mindenütt ki kell nyitni; mások 1 órától vagy $\frac{1}{2}$ 2-től fél háromig, a legtöbben azonban 8—9-re és 2—3-ra tették a gyülekezés idejét. Ez a leghelyesebb is, mert hiszen még az elemi iskola alsóbb osztályaiba járó tanulóknak sem kell a téli félévben 9 óra előtt az iskolában lenni. De tévedés volna az is, ha a 9 óra után jövő kisdedet különösen *bűntetési-féccsel* ijesztgetné az óvónéni. Bőven elég, ha szeretetteljes figyelmeztetéssel említjük fel, hogy mennyit játszottak már társai, vagy hogy mindjárt itt az uzsonna s azután a hazamenés ideje stb.

Tisztasági szemlére némelyek naponként fél órát szántak, pl.: 9— $\frac{1}{2}$ 10-ig és 2— $\frac{1}{2}$ 3-ig, holott először is minden gyermeket felül kell vizsgálni az *óvodába belépée pillanatában* s a szokásos szemle csak pár percet vegyen igénybe.

Uzsonnára némelyek $\frac{1}{4}$, mások pedig $\frac{1}{2}$ órát írtak elő. Ez utóbbi fél óra pedig, ha a *szellőztetést és kibocsátást* is számításba vesszük, feltétlenül szükséges. Elveszett idő azonban mindaz, amit — az év elejétől eltekintve — *névsorolvasásra* használ fel az óvónő. Sokan délelőttre, délutánra névsorolvasást írtak elő és pedig az utolsó fél órára. Ez pedig *időpazarlás* a szó-szoros értelmében; még iskolában sem szokásos s bőven elég minden szerdán és szombaton az uzsonnázás ideje alatt bejegyezni a mulasztásokat. Elismerem, hogy a mulasztási napló vezetésének mindaddig, amíg kötelező nem lesz az óvodába járás, nem sok az értelme, de valljuk meg azt is, hogy anélkül még

sem lehetne az óvodába járókat számontartani és kimutatni, hogy ki, mikor és milyen címen maradt el hosszabb időre az óvodából?

Mindezeknél sokkal nagyobb hiánya volt némelyik foglalkoztatási tervnek az, hogy nem volt meg rajta a *csoportokra* való osztás, egyik-másik pedig még a dadát is szerepeltette. Olyan terv is küldetett be, amely csak *egy napra* állapítja meg a foglalkoztatás rendjét és minden-nap, hogy úgy mondjam, aszerint a recipé szerint foglalkoztak.

Volt olyan terv, amelyen a foglalkoztatás első fél órája az egész héten testgyakorlat, a másiknál körjáték. De általában sajnálattal kell konstatálnunk, hogy a legtöbb tervben — habár ezt a miniszteri utasítás is határozottan megköveteli és előírja — nincsenek, nem voltak közelebb-ről meghatározva és előírva a *munkaszerű foglalkozások*. A legtöbb tervből pedig az annyira kedves *játékos rajzoltatás* is teljesen hiányzik, sőt némelyek még a tisztasági szemlét sem írják elő. Ezt bizonyára magától értetődőnek tartják, de ezzel a megokolással sok minden mást is el lehetne hagyni a tervről.

A fentebbiek inkább a nagy eltéréseket és a hiányokat tüntetik fel. De vannak öröndetes jelenségek is. Így pl. van olyan óvoda, amelynek külön nyári és külön téli félévi foglalkoztatási terve van. Olyant is találunk, amely a *munkaszerű foglalkozásokban elmaradt* gyermekeket a gyülekezés ideje alatt is gyakoroltatja. Van olyan, amely az alaki munkákat is beosztja névszerint, amíg más a munka-szerű foglalkoztatások több fajtát írja elő ugyanazon fél órára. Azokról azonban egyáltalában nem kívánok megemlíkezni, — habár a teljes jóakaratot sem akarom kétségbe vonni — amelyek a foglalkoztatás *tervét és anyagát* kombinálták és együtt adva, teljesen áttekinthetetlen tervet használtak. De a jóhiszeműséget és a jó szándékot, ismételten mondom, most sem akarom egy pillanatra sem kétségbe vonni.

Egy kimutatás-félét is összeállítottam a leginkább figyelembe vehető foglalkoztatási tervekből, amely minden kétséget kizáróan igazolja a felfogások különbözőségét. Egy bizonyos, hogy a foglalkoztatási tervek összeállítására legnagyobb befolyással volt a *miniszteri utasítás minta-terve*, de nem szabad felednünk, hogy annak életbeléptetése óta *két évtized* telt el és az csak *egy* óvónőt a dadájával együtt vehetett figyelembe. Mennyivel ideálisabb és szerencsésebb a mai fővárosi helyzet? Normális gyermeklétszám és megfelelő helyiségek mellett két óvónő osztózkodik a gyermekek csoportján és a dada kizárólagos feladata a legszigorúbb kritikát is kiálló tisztaság fenntartása.

De lássuk a kimutatást, valamint az osztrák óvodák részére kiadott foglalkoztatási tervet, egyik vidéki óvoda és *Montessori Mária* foglalkoztatási tervét a következő lapokon.

Fővárosi kisdédvő intézetek foglalkoztatási terveinek összehasonlítása.

Órák	A.		B.		C.		D.		E.		F.		G.		H.		I.		J.		K.		A miniszteri utasítás szerint		
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	Csoportok I. II.		
Csoport	Foglalkozások																								
Beszélgetés (társalgás) ...	2	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2	2	4	6	3	3	2	2	5	5	6	6	Társalgás	6	6
Rajzolás.....	2	2	—	—	1	1	1	2	—	—	—	—	—	—	1	—	2	2	—	1	—	—	8	5	
Vers.....	2	2	1	1	2	2	3	3	1	1	2	2	2	1	1	2	—	1	1	1	2	2	Játék	5	5
Ének	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1	1	1	1	2	1	—	—	1	1	1	2	2	Testgyak. játékok, testgy. séta, Naponta 1,5 óra)	6	6
Játék	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	11	5	1	4	4	—	6	3	5	4	Vers-ismétlés.....	3	—
Mese	1	1	2	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	2	—	—	2	2	2	1	Összesen	28	22
Induló és katonásdi.....	1	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	—	—	2	2	—	—		50	
Körjáték	2	2	7	6	3	3	7	3	3	4	2	2	1	—	—	—	6	4	—	—	—	—	A fővárosi tervvel szemben, ha a szombat délelőttöt nem számítjuk, 1—1 csoportra 20 félóra, a két csoportra 40 félóra esik.		
Testgyakorlat	2	2	2	2	—	—	3	3	—	1	—	4	2	3	5	3	—	—	1	1	1	2			
Alaki munkák	3	3	4	5	8	8	3	6	4	4	4	4	5	3	7	6	2	10	8	4	4	4			
Munkaszerű fogl.	3	3	—	—	—	—	—	—	8	4	—	—	1	3			8	10	1	1	1	4		4	
A foglalkozások összege:	20	20	20	20	20	20	20	20	20	12	15	27	24	25	23	48	24	30	27	21	26	27			
	40	40	40	40	40	40	40	40	40	27	51	51	51	48	48	54	48	48	48	48	53	53			

Napok	Dél előtt 9—12-ig			Szünet után	Déli szünet	Befejező ima vagy dal	Megnyitó ima vagy dal	Délután 2—4-ig
	Szünet előtt							
Hétfő	A. o.	Szabadon előmutatott foglalkozás ^a Játékok ^a		Kézügyesség ^a — Játékok				Szabadon előmutatott foglalkozás Játékok
	F. »	Szabadon előmutatott foglalkozás Játékok		Játékok — Kézügyesség				Társalgás — Illusztrálás Játékok
Kedd	A. o.	Játékok — Kézügyesség		Játékok — Ismétlése adatok és verseknek				Szabadon előmutatott foglalkozás Mese vagy ismétlés Játékok
	F. »	Előmutatott foglalkozás ^a Játékok		Kézügyesség — Játékok				
Szerda	A. o.	Szabadon előmutatott foglalkozás Játékok		Beszéd-értelme gyakorlat Játékok				Szünet
	F. »	Beszéd-értelme gyakorlat Játékok		Szabadon előmutatott foglalkozás				
Csütörtök	A. o.	Beszéd-értelme gyakorlat Játékok		Kézügyesség — Játékok				Szabadon játszó délután. A gyermekek hazulról saját játékaikat magukkal hozzák és azokkal szabadon játszanak az óvónő felügyelete alatt
	F. »	Előmutatott foglalkozás Játékok		Játékok — Kézügyesség				
Péntek	A. o.	Beszéd-értelme gyakorlat Játékok		Játékok				Játékok — Kézügyesség Mese
	F. »	Előmutatott foglalkozás Játékok		Szabadon előmutatott foglalkozás Játékok				Kézügyesség — Játékok Mese
Szombat	A. o.	Játékok		Játékok — Kézügyesség				Szünet
	F. »	Előmutatott foglalkozás Beszéd-értelme gyakorlat Játékok		Szabadon előmutatott foglalkozás Ismétlés — Játékok				

¹ A beszéd-értelmeztetési gyakorlatok körében tanulják meg a gyermekek a verseket és a dalokat.

² Az óvónők megfigyelése szerint felváltva helyi és mozgási játékok. Az előbbieket újjá-játékok, szabad gyakorlatok, labdajáték; az utóbbiak felvonulási körjáték.

³ Szabadon megfigyelése szerint felváltva helyi és mozgási játékok. Az előbbieket újjá-játékok, szabad gyakorlatok, labdajáték; az utóbbiak felvonulási körjáték.

⁴ Előmutatott foglalkozások azok, amelyeket *beszédgyakorlatok* kapcsolatosan alkalmaznak: építés, lerakótabletkák, pálcika, körkép és körök lerakása előzetes megbeszélés nélkül.

⁵ Kéz ügyesség: Varrás, fonás, lánctűzés stb.

⁶ *Csoportok megkülönböztetése*: Alsó-osztály, Felső-osztály. Foglalkoztatási idő 26 óra, vagyis 52 félóra.

Egy vidéki óvoda foglalkoztatási terve.

Óra	Csoport	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	
9-10	I.	Beszélgetés	Verstanítás	Verstanítás	Beszélgetés	Szabad fogl. órána- orókkal D.	Versek ismétlése	
	II.					Játék		
10-10	I.	Jének nélküli játékok a dajka felügyelete alatt						Játék
	II.	Híres	Rajz	Papírmunka	Híres	Rajz		
11-11	I.	Mese	Rajz	Papír (füzés, láncsz)	Szombat v. citrós	Rajz	Mese	
	II.	Szabad foglalk. építő- dobozokkal D.	Jének nélküli játékok a dajka felügyelete alatt					
13-3	I.	Jének (Jénekcs játékok)	Aggag	Verstanítás	Kör-, lap-, v. pálelka- lerakás	Jének (Jénekcs játékok)	Szünnet	
	II.	Kocka, lincsb (Szabad foglalkozás) D.	Eszközjáték D.	Játék	Verstanítás D.	Építődoboz	Szünnet	
3-4	I.	Postgyakorlás	Aggag	Játék	Kör-, laplepkus, v. vesszőm.	Jének nélküli játék D.		
	II.	Csendes játék	Játék	Mese	Csendes játék	Jének nélküli játék D. Építő doboz	Szünnet	
4-4	I.		Aggag					
	II.		(Szabad foglalkozás) D.					

D. = Dajka.

A „Montessori Gyermekházak” órarendje.¹⁾

Beosztás pl. télen. A foglalkozás kezdete 9 órakor. Vége 4 órakor.

Órák	D É L E L Ő T T.
9—10	Belépés és köszönés. — <i>A tisztaság felülvizsgálása. — Gyakorlatok a mindennapi életből.</i> (Felső ruha levetése, kötények felkötése, a gyermekek egymásnak segítsenek. A tárgyak rendezése és letörlése.) — <i>Beszélgetés</i> (Elbeszéléstése az elmúlt nap eseményeinek). — Erkölcsei oktatás. — Közös ima.
10—11	Értelemfejlesztő gyakorlatok. — Tárgyismertetés, rövid szünettel. — Nomenklatura. — <i>Az érzékszervek gyakorlása.</i>
11— ¹ / ₂ 12	Egyszerű testgyakorlat. (Hasznos és kecses mozdulatok. Testtartás, kilépés, köszöntés, illemgyakorlatok. A legegyszerűbb rendgyakorlatok, tárgyak átnyújtása stb.)
¹ / ₂ 12—12	Ebéd. — Rövid ima.
D É L U T Á N.	
12—1	<i>Szabadi játék.</i> Azután vezényelt gyakorlatok, lehetőleg a szabadban. A nagyobbak a kicsinyekkel gyakorlati munkákat végeztethetnek: ilyen pl. a terem takarítása, rendezése, portörles. — <i>A tisztaság felülvizsgálása. — Beszélgetés.</i>
2—3	<i>Kézimunka:</i> mintázás, rajz stb.
3—4	Csoportban testgyakorlat és ének, lehetőleg a szabadban. — <i>Gazdasági gyakorlatok. — Virágok és állatok gondozása.</i>

Emlékeztető. Megjegyezi Montessori is, hogy alig nyílik meg az iskola, már is nélkülözhetetlen a foglalkoztatási terv gondos megállapítása.

A jó terv kellékei. Most pedig tegyük fel a kérdést, mi a jó foglalkoztatási terv kritériuma? Az, hogy minden számbavehető szempontnak eleget tegyen, főleg *egészségügyi és pedagógiai szempontból kifogástalan* és hogy az első pillantásra áttekinthető legyen; teljes, világos képét adja akár az egy napi, akár az egész heti foglalkoztatásnak. Ilyen összeállításra törekedtünk mi. Más kérdés, mennyiben sikerült célunkat elérni?

Lássuk a végleges terv megállapításánál követett eljárásunk mikéntjét?

Mindenekelőtt áttanulmányozva az összes beérkezett foglalkoztatási terveket, a látogató óvónőkkel állítottuk össze a tervezetet, amelyet mintegy 15 óvónő jelenlétében pontról-pontra letárgyaltunk és megbeszéltük az egyes foglalkoztatási ágak mikéntjét, számát stb.

E megbeszélések után előre megállapított üres rovatos íveket küldöttünk szét, hogy a megbeszélések alapján mindenki, aki az értekezleten jelen volt, legjobb tudása és belátása szerint állapítsa meg

¹⁾ A Dr. Ottó Knapp német fordítása nyomán.

a foglalkoztatási terveket. És mi történt? Az, hogy újból nem akadt két egymáshoz hasonló tervezet, mindenki más és másképpen fogta fel feladatát. Aki amelyik foglalkoztatási nemet jobban kedvelte, abból vett több napra, melytől pedig idegenkedett, azt alig méltatta figyelemre, vagy egyáltalában mellőzte.

Most már a beküldött tervezetekből mi állítottunk össze egyet és azt megküldöttük kipróbálásra a kijelölt 20 óvodának.

Örömmel jelezhetem, hogy teljesen egybehangzó vélemény érkezett be arra nézve, hogy a tervezet bevált teljesen. Azért még mindig kaptunk értékes megjegyzéseket (pl. hogy az agyagmunkákat egy napra és az eszközjátékokat lehetőleg szombaton délelőttre tegyük stb.) Azokat az utolsó betűig figyelembe vettük és így készítettük el a végleges tervet, amelyet összesen négy hosszú értekezleten vitattunk és állapítottunk meg és amely úgy került ki a házinyomdából, hogy jóváhagyásához a *kir. tanfelügyelőség* előzetesen hozzá is járult.

Magyarázat. A fővárosi foglalkoztatási terv (I. a 18. és 19. lapon.) sorrendben haladva a következőket illetőleg intézkedik.

Reggel 8—9 és délután 2—3-ig megállapítja a *gyülekezés* idejét, helyét, t. i. hogy a gyülekezés csoportokként szép időben mindig az udvaron történjék. A *foglalkozás megkezdése előtti tisztasági szemlé*t már az *óvodába belépés pillanatában minden gyermeknél meg kell tartani* abból a szempontból, hogy nem kell-e esetleg azonnal megmosdatni a kisdedet? keze, ruhája nem piszkos-e? cipője nem sáros-e? nincsenek-e rajta betegségre gyanús tünetek, (kiütések, láz, stb.)?

Délelőtt 8—9-ig és délután 2—3 óráig *szabadjáték* van, amely idő alatt a kisdedek teljesen szabadon, magukra hagyva és önállóan gyakorolják a népies játékokat. Az óvónők feladata a felügyelet mellett a *gyermek*ek megfigyelése. Amelyik csoportnak munkaszerű foglalkozása lesz, ott az illető óvónő *előkészíti a munkaszerű foglalkozás anyagát, eszközeit* az értekezleteinken történt megbeszélések szerint.

Es itt e helyen is megragadom az alkalmat annak kiemelésére, amit már többször hangoztattam, hogy különösen népesebb óvodáinkban ezeket a foglalkozások előtti órákat tartom az óvónőkre nézve a legterheesebbeknek. Miért? azért, mert a gyermekek fogadásán kívül a szabadjokra bocsátott kisdedek bőven élnek szabadságukkal. Több mint bizonyos, hogy élhetvén a szabad választás jogával, csak olyan játékokat játszanak, amelyek valóban szórakoztatják is őket. Bizonyára a mozgással járó játékok fognak dominálni, mert hiszen a gyermekkel születtett játékosztön diktálja, hogy testére-lelkére fejlesztőleg ható játékba fogjon, ha arra mód és alkalom kínálkozik. Különösen a sza-

badban csoportok alakulnak és megkezdődnek a legkülönbözőbb mozgási játékok, úgy, hogy a jó óvónéninek ezer szeme legyen, ha az édes anya helyettesítő figyelmével át akarja ölelni a legelevenebb élet színterét.

De kísérjük tovább a foglalkoztatási tervet.

Kilenc óra előtt néhány perccel a *helyi körülmények szerint* a helyiségek *szellőztetése* veszi kezdetét, a gyermekek *kibocsátásával* és pedig külön a fiúk és külön a lányok mennek ki *csoportok szerint*, *esetleg mondókával* és annak kapcsán az ütemszerű lépéseket is gyakorolhatják, vagy indulót is énekelhetnek. Ennek megtörténte után mindenik csoport külön-külön mond a gyermekek korának megfelelő *rövid imát*, de némelykor *fohászszerű dal* alakjában is imádkozhatnak.

Minthogy pedig szellőztetés után mindenik teremben *tiszta, friss levegő* fogadja a gyermekeket, legcélszerűbb, ha a bevonulás után azonnal a foglalkozások megkezdése előtt *naponta két-három perces játékos testgyakorlatot végeznek a kisdedek*.

Főfoglalkozások. Ezután következik délelőtt kilenctől tízig a *tervszerű foglalkoztatás*. Ezeknek megállapításánál és beosztásánál azok a szempontok jelölték meg a határt, melyeket szem elöl téveszteniünk egy pillanatig sem volt szabad. *Igy elsőnek és mindenekfölött valónak tartom az egészségügyi szempontot* s ha annak eleget tettünk, következhetik — különösen a kisednevelés terén — *a pedagógiai szempont*, de amint az egyes munkanemek megállapításánál is látni fogjuk, a két főszemponton kívül más *célszerűségi szempontokat* is figyelembe kellett vennünk.

Lássuk pl. a *játékos testgyakorlattal* való 10—15 perces foglalkoztatás célját, idejét és mikéntjét? Amint a foglalkoztatás tervén látjuk, egyszer hétfőn a kisebbek és kétszer (kedden és pénteken) a nagyobbak csoportjának lesz testgyakorlata.

Azt kérdezhetné valaki, miért szükséges ez, mikor *naponta* foglalkoztatásuk előtt úgyis mindkét csoport két-három percre végez testgyakorlatot? Felelet: az említett napokon is mind a két csoport végzi a foglalkoztatás előtti gyakorlatokat, még az is, amelyiknek testgyakorlattal kezdődik a foglalkoztatása. A tervszerűen előírt időt pedig arra használja fel az óvónő, hogy a saját csoportjának megfelelő kéz, láb vagy másfajta *új gyakorlatot* adhasson át, de ennek az *új anyagnak* a *begyakorlása se tartson 5—10 percnél tovább*, hanem amint a *megjegyzések első pontja* is mondja: vezesse be vagy kövesse azt pár percre tartó beszélgetés, mese, pihenés után dal, vagy mondókával összekötött séta stb., szóval a törzsgyakorlatokat előzze meg a bevezető s végül következzenek a levezetőgyakorlatok.

Azt is mondhatná valaki, hogy kilenc óráig eleget mozogtak a gyermekek és először kellene pl. *verset* mondatni és azután következ-
zék feltöltől tízig a testgyakorlat... Felelet: ne feledjük: *az első, az egészségügyi szempont, csak tiszta, friss levegőben szabad testgyakorlatot végeztetni és ezt a szellőztetés utáni idő biztosítja leginkább.*

Ezek történnek 9—10 és 2—3 óráig. Mielőtt pedig a rendszeres foglalkoztatások beosztására kitérnénk, lássuk, mi történik naponként délelőtt 10—11 és délután 4—5 óráig. Ez órák *első* felében mindenekelőtt a teremnek *szellőztetéséig kibocsátás, azután uzsonna, esetleg a mulasztási napló vezetése* következik.

Az órák második felében naponként felváltva csendes játék, vers ismétlés, elbeszélés, vagy mesemondás stb. folyhat. Nyáron pedig künn a szabadban a játékokat gyakorolhatják, homokba rajzolhatnak, alakíthatnak, kavicsrakás vagy eszközjáték folyhat stb. A foglalkoztatást ima vagy fohászszerű dal zárja be. A hazabocsátás mikéntjét a helyi körülmények írják elő. Mindez természetesen az értekezleteink megállapodásai szerint történjék.

Általános tudnivalók. Mielőtt tovább mennék, felújítom még a foglalkoztatási terven adott irányító következő *megjegyzéseket* is.

1. A *félórái foglalkozás nem szó szerint értendő.* Az előírtak csak a *főfoglalkozásokat* jelzik, amelyekre tervszerűen előkészül az óvónő. A bevezető beszélgetés vagy mese, a pár percig tartó testgyakorlat, alkalmi dal, mondókák, séta stb., minden egyes félórának kiegészítő részei lehetnek.

2. Egyetlen előírt foglalkoztatás se tartson — különösen az első csoportnál — 15—20 percnél tovább.

3. A csoportok egy-egy félnapon belül termet lehetőleg ne változtassanak. *A napokra előírt vörösnymású szöveg mindig a munkaterem használatát jelenti.*

4. Október 15-től március 15-ig a délutáni foglalkoztatás $\frac{3}{4}$ 3— $\frac{3}{4}$ 4-ig tartandó. Szept., máj. és jún. (júl., aug. is) hónapokban lehetőleg homokban játszanak.

5. E terv szerint való foglalkoztatás csak okt. 1-én veszi kezdetét és június 15-éig tart.

6. Július és augusztus hónapokban az elmúlt iskolaév anyagából csak *ismétlő* foglalkoztatásokat kell tartani.

7. Az I. csoportba a 3—4 $\frac{1}{2}$ évesek és a II. csoportból a gyenge, beteges kisdetek tartoznak. Még a legkisebb létszám mellett is különválasztva maradjanak.

Megismervén ezeket az általános érvényű intézkedéseket, vegyük sorra a rendszeres foglalkoztatásokat, t. i. azokat, amelyekre az óvónőknek *tervszerűen elő kell készülni*. Ezek száma délelőtt egy és délután is egy óra, szombat leszámításával 5+5, tehát összesen heti 10 óra. A tervezet szerint előírt foglalkozások a következők: beszélgetés (vers), dalolás, testgyakorlat, mese, rajzolás, játék, munka.

Lássuk ezeket rendre:

Beszélgetés.

Kifejezetten ezen a címen mindkét csoport részére hetenkint kétszer van fölvéve, de igen természetes, hogy az óvodai foglalkoztatások bármelyikét, legyen az dalolás, munka vagy rajzolás, beszélgetéssel kell bevezetni. Az itt előírt alkalmak arra valók, hogy azokra az óvónő *terv- és alkalmsszerűen elkészül*, pl. látva az idő téli színezetét, a hóról és a télről, majd egy következő alkalommal a meleg szobáról és a meleg ruháról stb. beszélget. Azonban arra is ügyeltünk, hogy minden *beszélgetés* után vagy *játékos rajzolás* vagy pedig *munka* következék, mert így az utóbbiakra előkészíthetők a beszélgetés során a gyermekek és a foglalkozások második felében idővesztés nélkül foghatnak hozzá akár a munkához, akár pedig a rajzoltatáshoz. Közben természetesen egy-két dal hangozhat el, utána pár percig testgyakorlat vagy mondókával összekötött séta az asztalok között is a munkateremben stb.

Mese, vers és a dal.

Ezek a beszélgetés fűszerei. Mesélést külön, kifejezetten a hét öt napjára vettünk fel, három alkalomra a kisebbek és kétszerre a nagyobbak csoportja részére. De hiszen tudvalévő, hogy alig van olyan foglalkoztatása az óvodának, amelynél ne mesélésből indulna ki az óvónő. Vers úgy az első, mint a második csoport részére hetenként két-két (dal 1—1) alkalomra van felvéve, jelezve azt is, hogy a kisebbek csoportjának *új* vers, dal megtanításánál *legfeljebb 2—3 sort*, a nagyobbak csoportjának pedig legfeljebb négy verssort szabad csak megtanítani. E határ túllépése már a kisdetek szellemi túlterhelésével járna. Az ismétléseknél pedig főleg arra kell ügyelni, nehogy unalmassá, lélek nélküli gyötrelmévé váljon a gúpies, értelmetlen gyakori karban való el-elmondatás. A dalok szövegét pedig a beszélgetés vagy vers címe alatt is szépen fel lehet dolgozni s az a heti egy-egy fél óra új dalok betanítására és ismétlésére van felvéve, mert hiszen egy nap keretén belül többször is énekelhetnek és *énekeljenek* is a gyermekek.

Játékok. A legnagyobb nevelői értéket kell tulajdonítanunk a játékoknak. Amint látható, a foglalkoztatási terv szélén azok is elővannak sorolva emlékeztetőül a következő sorrendben: 1. *Csendes: találós, érzékfejlesztő, utánzó.* 2. *Kör vagy népies játékok.* 3. *Eszköz-játék.* 4. *Rögtönzött játék.* (Pl. vers, elbeszélés v. mese alapján). 5. *Homokjáték.* Tehát itt is elég nagy a változatosság. Élünk is bőven vele, mert csak az előírt játékalkalmak száma hetenként és csoportonként 8—8. Kérdés, miféle szempontokat követtünk azok beosztásánál? Sajnos, nem nagyon válogathattunk a szempontokban azok beosztásánál, mert csak arra lehetünk tekintettel, hogy amikor valamelyik csoport a munkateremben van, oda kör vagy népies játékot ne tegyünk, továbbá amikor az egyik teremben beszélgetnek, akkor a másik teremben lehetőleg csendes játékok: találós, érzékfejlesztő, utánzó-játékok folyjanak. Nem osztottunk be *Homok-játékot*, mert hiszen azt nyáron, alkalmas időben naponta többször is gyakorolhatják; nem osztottuk be a *rögtönzött* játékokat, mert hiszen azokat az óvónők alkalom és ötletszerűen alkalmazzák és alkalmazhatják.

Az *eszközjátékokat* pedig a hét végére, szombat délelőttre tettük, abból az okból, hogyha a gyermekek létszáma nem nagy, akkor mindkét csoport a játszóteremben maradhat és a kisebbek a nagyobbakkal együtt mulathatnak, együtt örvendhetnek a játéknemnek, amely a kisdedek előtt is egyike a legkedveltebbeknek. A fiúk pl. a játszóteremben katonásdit, lovasdit, a leányok a munkateremben konyhaedényekkel főzést, bábjátékot, közösen pedig: szüreti játékot, karácsonyi estét stb. játszanak.

Munka. Áttérve a munkaszerű foglalkoztatásokra, csak azt kell kiemelni, hogyha a játékos rajzolást is a munkaszerű foglalkoztatásokhoz számítom, akkor óvodáink *hetenként ötször* foglalkoznak munkaszerűen és pedig csoportok szerint külön-külön. Lássuk azt is, hogy miként?

Ha csak egy pillantást vetünk is a foglalkoztatás tervére, azonnal látjuk (vörös nyomás), hogy a munkatermet kivétel nélkül *mind a két csoport mindennap felkeresi.* Ha az első csoport délelőtt volt benne 9—10-ig, akkor már délután 3—4-ig bizonyára a második csoport megy oda és megfordítva. Arra is figyelemmel voltunk, hogy ugyanaz a csoport egy fél napon belül ne hagyja el ugyanazt a termet, mert általános tapasztalata a főváros óvónőinek, hogy a csoportoknak egyik teremből a másikba óránként való átvezetése is idegessé teszi az apróságokat. Már pedig éppen a fővárosi gyermekek különben is ideges kapkodását, éppen ebben a korban és éppen az óvodában nem-

csak nem szabad előidézni, hanem a terem óránként való változtatásával még fokozni is — valóban hibás cselekedet volna. A legkisebb munkateremben is akárhányszor meglehet kívánni az asztalok mellől való felállást, néhány szabadgyakorlatot, esetleg sétát az asztalok köül stb. A munkanemek határozott megnevezését az érvényben levő miniszteri utasítás is kifejezetten megkívánja és ha minden fajta foglalkoztatási anyagról (agyag, szalma, cirok, papír, háncs) gondoskodás történik, nincs is semmi akadálya annak, hogy az előírt foglalkoztatás amikor csak lehetséges, meg is tartassék.

Célszerűségi szempontból arra is figyelemmel voltunk, hogy pl. az *agyag-munka* mindkét csoport részére *egy napra* legyen téve, ezáltal a *délelőttre előkészített agyag felét a másik csoport ugyanazon napon délután használhatja fel*, így aztán nem kell pl. a dajkának a hét két különböző napjaira agyagot gyúrni. Az egy napra helyezett agyagmunkát is a hét végére, péntekre tettük. Hogy pedig az óvónő a *cselekvésre való nevelés* értékes és a mai pedagógiai felfogás szerint kívánatosnak tartott munkanemeket szem elől ne téveszse, a foglalkoztatás tervén azok a következő sorrendben vannak felsorolva: »*Munkanemek*: 1. Kocka, hasáb. Lerakótábla vesszővel, egész és félkörökkel. 2. *Cirok*: vesszővel, cérnaorsóval, tiszta dobozokkal. 3. *Agyag*: vesszővel és cirokkal. 4. *Fűzés és fonás*: papír-, forgács-, gyöngyfűzés, szalma-, háncsfonás. 5. *Papír feldolgozása*: színes és selyempapír stb. *Csillagragasztás*«.

Úgy a munkák, mint a játékok neveit arany nyomású betűkkel kellene a foglalkoztatási terveken feltüntetni, ha más szempontok ellent nem mondanának a technikai kivitelnek. Ugyanis a játékoknak és a munkaszűz foglalkoztatásoknak kell hogy beügyenyozzák az összes kisedel-nevelő-intézetek belső életét! Minden más foglalkoztatás csak az ezek között való ür kitöltésére, a kapcsolat megteremtésére való. A játékhöz, a munkanemekhez alkalmazott beszélgetés, versecske, dal, mese csak színesebbé, kedvesebbé, hangulatosabbá tehetik az óvodai korban levő kisedek természetének egyedül megfelelő foglalkoztatásokat: az örök mozgás, örökké való alkotás vágyát, a cselekvésre való hajlam örökké működő áldásos ösztönét.

Ezen a téren bámulatos eredményeket érhet el az óvónő öntudatosan vezetett foglalkoztatása, úgy, hogy visszatérve a munkaszűz foglalkoztatásokra, csak azt említem fel, hogy ha az elemi iskola ezt a munkát olyan módon és hasonló mértékben karolná fel, akkor az iskolának az *életre, a cselekvésre való nevelése* már holnap sem volna a jövő zenéje, hanem csodálatra méltó dolgokat produkálna s nem

kellene a *jövő iskolája* címen fájdalmas feljajdulásokkal a legélesebben elítélni a mai még mindég nem cselekvésre való nevelés rendszertelenségét.

Már eddig is kisdednevelő intézeteink büszke öntudattal hirdethették, hogy túl vannak a kezdet-kezdetén és ha sikerülni fog a foglalkoztatások anyagát mielőbb megrostálni a kritika tisztító tüzevel s ha a gyakorlati élet kifejeződött tanulmányaival a fokozatokat és határokat is kijelölhetjük: akkor fog bekövetkezni a megújulás kora, amelyből ki lesz küszöbölve az ártatlan kisdedek túlterhelése s nemcsak a foglalkoztatási tervet, hanem az óvodák belső életét is a játékok örökös jókedvet hirdető tündére s a cselekvésre való nevelés szelleme fogja bearanyozni. Mielőtt tovább mennék, azt kívánom, hogy ennek az aranyos világnak legyenek mielőbb részesei a mai óvónők is, hogy e munkálatokkal párhuzamosan anyagi helyzetük is javulván, egy következő boldogabb kornak legyenek osztályrészesei.

Tanulságok. Az eddig elmondottakat a Kisdednevelők Országos Egyesülete *Budapesti Körének* egyik régebbi ülésén olvastam volt fel. Az ezután, most következő sorokat részint *külföldi utazásunk* már *megjelent kötetéből*, részint pedig a pedagógiai szemináriumban a *fővárosi óvónők továbbképző tanfolyamán* tartott *előadásomból* közlöm, mint olyan részleteket, amelyek a foglalkozási tervvel szoros kapcsolatban állanak.

Mivel pedig már eddig is igen sokan kérték a fővárosi kisdedóvó intézetek foglalkoztatási tervezetét, dr. *Déri Ferenc* tanácsnok úr szíves engedelmeivel ezt most a maga egészében közre is adhatom, ismertetésem végén jelezve az esetleges változtatásokat. (Lásd a 18. és 19. lapon).

Mielőtt azonban tovább mennénk, egyet okvetetlenül állapítsunk meg. *A legideálisabb állapot az volna, ha a nap-nap utáni foglalkozás nem előre megállapított terv szerint történne, hanem minden nap foglalkoztatása alkalmazkodhatna a gyermekek hangulatához, játékos kedélyéhez, óhajához s ezeknek figyelembe vételével a legnagyobb teret engednének a szabad foglalkozásoknak.* Természetesen akkor át kellene térni a tömegnevelésről a *családi* csoportok rendszerére, de ettől eltekintve, ehhez a módszerhez a kiváló intelligencián kívül nagyfokú pedagógiai érzék, erős hivatás és mindenekfelett a legnagyobb gyermek-szeretet szükséges, ez pedig nagy ritkán adatott meg és csak egyik-másik kiválasztott léleknek. Hiszen ez az oka, hogy az el. isk. I—II. osztályában is csak sablon, csak kötött óraterv szerint történhetik a tanítás, pedig az óvodáival azonos életnek kellene még ott is folyni.

Négy hétig tartó külföldi utazásunk alatt nem voltunk olyan óvodában, amelyben foglalkozási tervet ne találtunk volna. Ezek részletes jellemzése hosszú időt foglalna le, elégedjünk meg annak a megállapításával, hogy a mienkhez hasonlóan kidolgozott, gondos, a részletekre is kiterjedő s mégis egészen liberális tervre sehol sem találtunk. A látottakhoz hasonló foglalkozási terveink nekünk már ezelőtt tíz évvel is voltak.

Ha a mi *foglalkozási tervünket* vesszük alapul s annak nyomán haladva, egy futólagos pillantást teszünk és a mi rendszerünkkel összehasonlítjuk a külföldi tapasztalatainkat, a következőket emelhetjük ki, mint eredményeket.

Általában a *gyülekezés* alatt a *tisztaság* ellenőrzésére kiváló gondot fordítanak; arc, kéz, száj- és fogmosás, tiszta cipő, ruha elengedhetetlen feltételek a legtöbb kisdédóvóba való belépésre.

A gyermek *szabadjátéka* azért ideálisabb, mert e célra megfelelő, törhetetlen s kellő mennyiségű játékszerek állanak rendelkezésükre.

Nem találtuk meg azonban sehol a 2—3 perces tiszta friss levegőben való *játékos testgyakorlatot*, sem annak a mi továbbképző-tanfolyamunkon élettani és pedagógiai alapon is teljesen kialakult gazdag, változatos és értékes anyagát.

Játékaik elég változatosak, azonban a népies játékok kialakítására és összegyűjtésére ők csak most törekednek.

A *beszélgetés* anyaga sincs még kiforrvá, inkább iskolaszerű beszéd- és értelemgyakorlatozás foly az egész vonalon, habár a meseképek itt-ott célszerű anyagát adják a beszélgetésnek.

Kevés *verset* tanítanak. Főszólyt az egészségre vonatkozó tudnivalók helyes *megszoktatására* fordítanak.

Németországban és Hollandiában is igen szép meseképeket, frizeket láttunk. A beszélgetések többi képei azonban — néhányat kivéve — nem jobbak a mieinknél.

A képhiányt mindenütt *táblai rajzzal* pótolják, melyet ők is rajztanfolyamokon sajátítanak el. Egyik-másik óvónő illusztrálási készsége és korrekt rajzai valóban meglepőek voltak nemcsak Münchenben, hanem Wienben is.

A *játékos rajzolás* anyaga, habár sokat rajzoltatnak, még ott sincs kialakulva. Hollandiában pl. majdnem iskolaszerű (pontjelzett füzeteket is találunk, gépies lélek nélküli másolásokkal). A haladók csoportja már határozottan az iskolai életre készíti elő a gyermekeket és ezeket már itt-ott okleveles tanítónők is vezetik. Ösztön-szerű rajzot is csak elvétve láttunk. Talán a gyermektanulmányozás nagyobb mértékben való figyelemre méltatása itt is meg fogja terem-

D É L U T A N

Gyülekezés. (A tisztaság ellenőrzése.) Szabadjáték. (Közben a gyermeknek megfigyeltése.)

Gyülekezés a nagyobb termekben. Szép időben mindig az udvaron. Szabadjáték alatt a kisdetek önállóan gyakorolják a népies játékokat az óvónők felügyeletével. Az az óvónő, aki a munkateremben foglalkozik, előkészíti a munkaszert foglalkozások anyagát.

Kibocsátás, szellőztetés.

Kibocsátás: külön a leányok, külön a fiúk. A szellőztetés a helyi körülmények szerint történik.

Csoportok szétválasztása mondókaival. Ima v. fohásszerű dal.

3— ¹ / ₅ —4	Munka (fűzés, fonás)	Játék (kör v. népies)	Játék (kör v. népies)	Munka (kocka, lerakó tábla stb.)	Munka (papír v. círok)	Munka Vers	Dalolás	Munka (fűzés, fonás)	Játék (kör v. népies)	Munka (agyag)	
¹ / ₅ —4—4	Játék (utánozás, találós)	Mese	Mese	Játék találós v. utánozó	Játék (érzék- fejlesztő)	Játék kör. v. népies)	Játék (kör v. népies)	Játék (csendes)	Mese	Játék (csendes)	
4— ¹ / ₅ —5	Kibocsátás, szellőztetés.									Uzsonna.	Szabad mozgás.
¹ / ₅ —5—5	Játékok.									Nyáron homokba rajzolás, alakítás, kavicsrakás, eszközjáték.	Ima, hazabocsátás.

Szabad mozgás.

Uzsonna.

Foglalkozások:

1. Beszélgetés
(Mondóka,
vers)
2. Dalolás
3. Testgyakorlat
4. Munka
5. Rajzolás
6. Mese
7. Játék

Megjegyzések:

1. A félórát foglalkozás nem szünetet értendő. Az elő-
írtak csak a főfoglalkozásokat jelzik, amelyekre terv-
szerűen előkészül az óvónő. A bevezető beszélgetés
vagy mese, a pár percig tartó testgyakorlat, alkalmi
dal, mondókák, séta stb. minden egyes félórának kiegészítő részei lehetnek.
2. Egyetlen előírt foglalkoztatás se tartson — különösen
az első csoportnál — 15—20 percnél tovább.
3. A csoportok fél napon belül termet lehetőleg ne változ-
tassanak. A napokba előírt vastag betűs nyomonú
szöveg mindig a munkaterem használatát jelenti.

3. Agyag: vessző-
vel és círokkal.
4. Fűzés és fo-
nás: papír-,
forgács-,
gyöngyfűzés,
szalma-, háncs-
fonás.
5. Papír feldolgo-
zása: szines és
selyempapír
stb. Csillagra-
gasztás.

Szünet

teni a kívánatos eredményeket, valamint a munkaszerű foglalkoztatásoknál is.

A munkaszerű foglalkozások a mi változatos és gazdag programunkat meg sem közelítik.

Sok a kimetszés, kivarrás, ragasztás, kocka és pálcika lerakás; némely helyen az agyag is szerepel. Azonban a legtöbb helyen az *ösztönyszerű* foglalkozásoknak, még csak nyomára sem akadtunk.

Ezzel szemben azonban igen nagy előnyben vannak a természet megfigyeltetése, megszerettetése szempontjából. *A növényápolást és állatgondozást* rendszeresen majdnem az egész vonalon öntudatos céllal igen szépen felkarolják.

Az *éneklést* illetőleg, a következőket említhetem fel. A német nemzet közismert zenei buzgalma már a legelső fokon, az óvodai foglalkoztatások során is megnyilvánul, amennyiben nemcsak kedély- és érzelemfejlesztő, nemesítő dalocskákat tanítanak be, hanem még az óvodákban is ú. n. *zenekarokat* szerepeltetnek kis gyermekhangszerek, ütemjelzők felhasználásával. Általában, amiként a franciák, úgy itt is mindent elkövetnek, hogy a kisdetek veleszületett *ritmus-érzékét* felébresszék, ápolják és fejlesszék. Mi is ilyen szerénces helyzetben vagyunk *népies mondókáinkkal* s főleg a *hegedű* használatával. A beutazott nagy területen azonban az óvónők mindenütt csak *énekeléssel* vezették csoportjaikat.

A most érvényben lévő és itt közreadott foglalkozási terv *három kiváló tulajdonságát* sehol sem találtuk fel. Lássuk, melyek azok?

1. Tervünkön minden rajta van, amire az óvónő figyelmének nap-nap után ki kell terjednie.

2. Jelzi a főfoglalkozásokat, amelyekre azon a napon a legfőbb gondot kell fordítania.

3. A terven adott utasítás első pontja, amikor azt mondja, hogy:
1. ***A félórai foglalkozás nem szó szerint értendő. Az előírtak csak a főfoglalkozásokat jelzik, melyekre tervszerűen előkészül az óvónő. A bevezető beszélgetés vagy mese, a pár percig tartó testgyakorlat, alkalmi dal, mondóka, séta, stb. minden egyes félórának kiegészítő részei lehetnek — teljes szabadságot ad foglalkozásának miként való összeállítására. Meghatározza az idő maximumát,*** amelynél tovább káros megterhelés elkerülése okából foglalkoznia nem szabad.

Örömmel jelezhetem, hogy alig van javítani valónk rajta: a mindennapi játékos mozgások, lélekzési gyakorlatok megállapítása ¹⁾ és

¹⁾ Ebben a kérdésben is éppen a napokban történt intézkedés.

kisebb állatok s növények ápolására való figyelmeztetés fölvétele szerintem a legfőbb kívánni valók.

Azonban csak akkor tökéletesíthetjük nemcsak foglalkozási tervünket, hanem kisednevelésünket is, ha a legkisebbet is, amit jónak és helyesnek tapasztalunk; belevisszük azonnal mindennapi cselekedeteinkbe és átadjuk egymásnak, mert egymás munkáját hivatva vagyunk építeni, tökéletesíteni.

De mindezekkel szemben hiányzik foglalkozási tervünkől valami, amit én *kéretként szeretnék alkalmazni: s ez a nevető, kacagó gyermek képe.* A nevető, a kacagó gyermek képét azért szeretném én a foglalkozási terven látni, hogy mindnyájunkat az a kép figyelmeztessen ebben a körben legfenségesebb hivatásunkra: vidámságot, örömet kiváltó nevelői tevékenységünk feladatára. A költővel szólva: *a nevetés a gyermek lelkének hímpora.* Nem akarok frázisokkal élni, de még sem tudom megállani, hogy meg ne említsem, hogy amikor látogatásom alkalmával mosolygó arcú, nevető szemű és mégis illendőségre nevelt barátságos gyermekcsoporttal találkozom: olyan világban képzelem magam, amelyet, úgy érzem, hogy legalább bizonyos korig példaképen általánosítani kellene, a mi hihetetlenül gyarló, sivár és a szeretetlenségben tobzódó, egymásra agyarkodó életünkben.

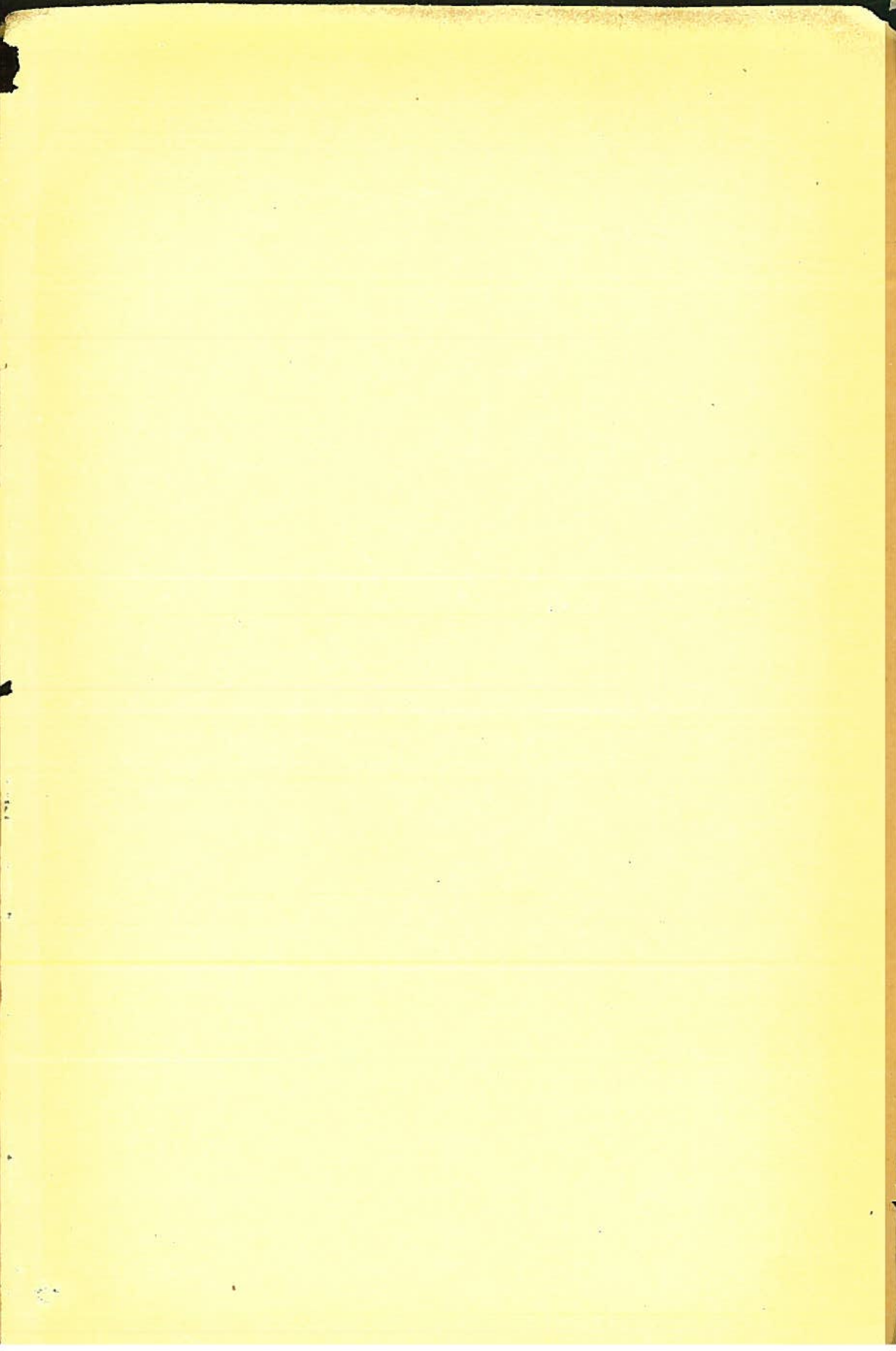
Végtelen szomorúság fog el, hogyha azt kell gyanítanom, hogy egyik-másik gyermekcsoport vajmi ritkán nevethet. Pedig a sok-sok nevetés a legnemesebb szervekre: a szívre és az agyra hat a legjótékonyabban; felfrissít, vidámságot kelt, s fogékony lelket, napsugaras, derűs hangulatot teremt a magot vető, derűs homlokú, nemes szívű, vidám lelkű jó néni részére is. Munkáját a legfogékonyabb lelkekben való fogantatás áldása kíséri; jutalma — mindenekfelett való lesz: azoknak az ártatlan gyermek-lelkeknek hálás, hamisítatlan, érdek nélküli szeretete.

Nem fejezhetem be ismertetésem jobb kívánsággal, mint azzal, hogy minden nap részük legyen ebben a minden földi kincsnél többet érő lelki gyönyörűségben: mert akkor bizonyos, hogy hivatásukat szeretettel és az elmondottak szellemében töltik be.

Budapesten, az 1915. év nyarának elején.

23608.